

Nahum profeet tegenover een wereldmacht

Maurits Oldenhuis

Een dominee beklimt de preekstoel. Zijn preek richt zich voor het leeuwendeel tegen een van 's werelds hoofdsteden (bijv. Washington, Londen, Baghdad of Moskou). De dominee kondigt de ondergang van die stad aan en lijkt zich op die ondergang nogal te verheugen. Hij zegt te spreken namens de Here. Van zo'n preek zou u, denk ik, vreemd opkijken. Toch is het nagenoeg gelijk aan wat er gebeurt in het oudtestamentische boek(je) Nahum. Het wil gelezen worden als een 'godsspraak over Ninevé'. Ninevé was de hoofdstad van het Assyrische wereldrijk in Nahums dagen. Graag vraag ik uw aandacht voor de profeet Nahum en zijn boodschap. Wat valt er zoal te zeggen van dit bijbelboek en wat kunnen we er vandaag mee?

Onveilige tijden

Over Nahum zelf weten we weinig, eigenlijk alleen dat hij afkomstig is uit Elkos (vermoedelijk gelegen

in Juda). Over de tijd waarin hij als profeet optreedt, valt meer te vertellen. Het is de tijd waarin de Assyriërs met hun hoofdstad Ninevé 'in volle kracht en talrijk' zijn (1:12). Geen land of stad is veilig voor deze Assyriërs, door iemand eens de nazis van het oude Midden-Oosten genoemd. De inname en verwoesting van de Egyptische hoofdstad No-Amon (ook bekend als Thebe) door de Assyriërs onderstreept hun absolute macht in de wereld van die tijd. Nahum noemt deze gebeurtenis in 3:8. Waarschijnlijk is de val van Thebe (in het jaar 663 v.Chr.) voor Nahum de directe aanleiding geweest om te profeteren over Ninevé's val: zoals Thebe onder de voet werd gelopen door Ninevé, zo zal Ninevé zelf onder de voet worden gelopen. Iedereen zal dan weten dat niet aan Ninevé de wereldmacht toebehoort, maar aan de HEER, de God van Israël. In ieder geval: in Nahums tijd is niemand (nog) veilig voor de macht van Ninevé. Ook Juda leggen de Assyriërs een juk op (1:13). Dan is het het meest waarschijnlijk om aan te nemen dat Nahum profeet was in de tijd dat Manasse koning was in Jeruzalem. In Manasses dagen ging Juda gebukt onder de macht van de Assyriërs (zie 2 Kron. 33:11), zoals meer landen in die tijd. Onrustige en onveilige tijden zijn het dus, want niemand is veilig voor de macht van Ninevé.

Indringende boodschap

Het boek Nahum begint met een soort psalm (1:2-10). In deze psalm wordt de diepste kern van Nahums profetieën verwoord: 'Een wreker is de HEER voor zijn tegenstanders en toornen blijft Hij tegen zijn vijanden' (1:2). Jazeker, God is ook 'goed en een sterkte ten dage der benauwdheid' (1:7-8), maar berg je dus maar als je je opstelt als zijn vijand, want dan zul je zijn wraak ondervinden. De aankondiging van Gods wraak moet voor de mensen in Nahums tijd geen beangstigende, maar juist een bevrijdende en hoopvolle boodschap zijn geweest, omdat het het einde betekent van de terreur van Ninevé.

In de rest van het boek wordt beschreven, hoe de wraak van God Ninevé zal treffen. In Nahum 2 wordt Ninevé rechtstreeks aangesproken met 'gij' en 'u' en wordt de stad haar einde aangekondigd (2:1-13). Het is alsof Nahum in een visioen de ondergang van Ninevé zich ziet voltrekken, zo levendig wordt de ondergang van de stad beschreven. Nahum heeft in zijn tijd nog niet kunnen zien, welke legermacht jaren later Ninevé zou innemen en verwoesten, vandaar de verhullende aanduiding 'verwoester' in 2:1-5.

Nahum 3:1-7 is een wee over Ninevé, dat in deze verzen 'de bloedstad' genoemd wordt (3:1) en een 'verleidelijke hoer' (3:4). God zal haar te schande zetten voor het oog van de hele wereld. In Nahum 3:8-17 tenslotte wordt Ninevé voorgehouden dat het haar net zo zal vergaan als de Egyptische stad No-Amon (Thebe). Over Ninevés ondergang zal niet getreurd worden, zo blijkt uit het laatste vers van het boek (3:19).

Ninevé als belichaming van het kwaad

De toon waarmee Nahum zich tot de stad Ninevé richt, is ongehoord fel. Dat is niet voor niks. De Assyriërs stonden bekend om hun enorme roofzucht en uitzonderlijke wreedheid tijdens hun veldtochten. Beide worden genoemd in de profetieën van Nahum: 'Waar is de leeuw die roofde voor zijn welpen en worgde voor zijn leeuwinnen, die zijn holen vulde met roof en zijn legers met het verscheurde?' (2:12) en 'Wee de bloedstad, louter leugen, vol van verscheuring, zonder ophouden rovend' (3:1).

In dat alles is Ninevés agressie uiteindelijk gericht geweest op God in de hemel: 'Uit u is voortgeko-

men een die kwaad bedacht tegen de HEER, een die snode plannen beraamde' (1:11). Ninevé heeft zich op het wereldtoneel ontpopt als een verleidelijke hoer en meesteres in toverkunsten, die de volken heeft betoverd (3:1-7). Zo heeft Ninevé Gods woede opgewekt, door haar roofzucht en gewelddadigheid en ook door haar liederlijke en losbandige manier van leven. Nahum 3:1-7 doet denken aan Openbaring 18, Johannes' visioen over de val van Babylon, die ook een hoer en een verleidster wordt genoemd.

Ninevé is dus niet zomaar een wereldhoofdstad. De stad is de belichaming van het rijk van kwaad en zonde in eigen persoon. Daarom heet Ninevé dan ook een tegenstander en een vijand van God (1:2).

Hoe Nahum te waarderen

Nahum krijgt als profeet niet van iedereen een warm onthaal. Sommigen zien in hem een 'bloed en bodem-profeet'. Het gaat hem alleen maar om wraak, om dood aan de vijand en leven voor het eigen volk, kortom: Nahum is een chauvinist. Hij zou heel anders zijn dan bijvoorbeeld Jeremia, die ook de misstanden onder het eigen volk aan de kaak durfde stellen. Samen met Obadja is Nahum de enige 'kleine profeet' bij wie de kritiek op het eigen volk ontbreekt. Komt Nahum daarmee niet dichtbij het profiel van een valse profeet, die alleen maar oordeel aankondigt over de vijanden van het volk en heil voor het eigen volk (vgl. Jer. 23)?

Toch kun je hierop verkijsen. In Nahums dagen was iedereen in de toenmalige wereld overtuigd van de absolute suprematie van Assyrië. De kleinere naties dongen naar de gunsten van de Assyriërs en probeerden hen te vriend te houden. Dat is vermoedelijk ook de publieke opinie geweest in Juda. Tegen die achtergrond bekeken opereerde Nahum (net als bijv. Jeremia) tegen die publieke opinie in, door Assyrië aan te wijzen als de personificatie van het kwaad in de wereld en haar einde te voorzien.

Nahum en Jona

Een opvallend verband tussen Nahum en één andere profeet wil ik graag naar voren halen, nl. Jona. Er is een opvallende overeenkomst: beide boeken zijn grotendeels gewijd aan de ondergang van Ninevé. Maar er is ook een opvallend en schijnbaar onoverkomelijk verschil. De boodschap van Nahum is: God vernietigt Ninevé. De boodschap van Jona is: God spaart Ninevé.

Het verschil zou historisch verklaard kunnen worden. Nahum en Jona leefden niet gelijktijdig met elkaar, maar na elkaar: Jona ± 780 v.Chr. en Nahum ± 650 v.Chr. De bekering van Ninevé in Jona's tijd is kennelijk niet van langdurige aard geweest. De stad is daarna teruggevallen in het oude patroon van roven en moorden, waardoor God een eeuw later alsnog Ninevés ondergang liet aankondigen. Nahum en Jona spreken elkaar dus niet tegen, omdat beide boeken na elkaar en niet gelijktijdig met elkaar gelezen moeten worden: eerst had God nog geduld met de stad (Jona), maar later niet meer (Nahum).

Maar ook inhoudelijk (theologisch) lopen de beide

profeten niet uit elkaar. Ze laten eerder twee kanten van hetzelfde beeld zien. In het boek Jona gaat het erover, dat vergeving mogelijk is ook voor volken buiten Israël, als ze zich zullen bekeren. Het onderwerp van Nahum is, dat God zeker met een straf zal komen, ook voor de volken buiten Israël, als ze zich niet bekeren. Ook inhoudelijk spreken Nahum en Jona elkaar dus niet tegen, maar vullen ze elkaar aan.

Heb uw vijanden lief?

Wat kun je vandaag met Nahum? Er zijn er die Nahum vandaag de dag het liefst links laten liggen. Nahum heeft te lijden onder een stigma dat wel vaker op het Oude Testament wordt gedrukt. Het zou gaan om een eenzijdige boodschap van wraak en vergelding, waaraan dan ook nog eens de naam van de Here wordt verbonden. De vreugde van Nahum (door sommigen leedvermaak genoemd), omdat Ninevé 'een koekje van eigen deeg krijgt', lijkt zich niet te verdragen met de oproepen van Jezus en Paulus om je vijanden lief te hebben en voor hen het goede te zoeken (Mat. 5:44 en Rom. 12:20). Maar je doet Nahum ernstig tekort als je van hem een boodschapper van persoonlijke wraakgevoelens maakt. Zoals eerder gezegd: Ninevé is veel meer dan een persoonlijke vijand, want Ninevé is de belichaming van het kwaad in de wereld. De strijd waar in Nahum sprake van is, is dezelfde als de strijd die in het Nieuwe Testament gevoerd en beslist wordt, nl. de strijd tussen God en de duivel, tussen goed en kwaad, tussen duisternis en licht, tussen vlees en Geest. De uitkomst van die strijd staat vast dankzij leven en sterven van Jezus Christus: de overwinning is aan de HEER! Deze overwinning zal voor dezelfde feeststemming zorgen onder Gods kinderen als waarvan in Nahum sprake is (vgl. Op. 19:1-5).

Nahum voor vandaag

Tenslotte: wat kunnen christenen van vandaag met Nahum? Zoals al eerder gezegd, doet Nahum meer dan de ondergang van Ninevé aankondigen. De psalm aan het begin maakt duidelijk dat de insteek bij Nahum is: ervan getuigen dat er een Wreker is van het kwaad, nl. de almachtige God. Christenen worden nog steeds geroepen hiervan te getuigen en dit getuigenis niet beangstigend en bedreigend, maar net als Nahum bevrijdend en hoopvol te laten klinken. Er is een God die boven het kwaad staat, er de strijd mee aanbindt en het zal overwinnen!

Verder, Nahum helpt de mensen in zijn tijd verder door Ninevé te ontmaskeren als de verpersoonlijking van het kwaad in de wereld, dat zich openlijk verzet tegen God. Dit, terwijl Ninevé in de weg van geweld of verleiding alle volken aan zich bindt (3:1-7). Nog steeds kan de christelijke kerk op dezelfde manier 'profetisch' zijn. Ze wordt geroepen om in het licht van Gods Woord gebeurtenissen en ontwikkelingen te duiden, daarbij de confrontatie niet te schuwen en - als er aanleiding toe is - het kwade te ontmaskeren.

Het derde waar ik op wijs, is eigenlijk de samenvatting van de vorige twee. Ik noem het apart, omdat je

daarin naar mijn idee de kern van profeet-zijn op het spoor komt. Nahum doet meer dan de toekomst voorzeggen. Hij wijst op de werkelijkheid van God en geeft inzicht in de situatie van die tijd. Dat kun je noemen: het ontsluiten van de werkelijkheid. Een profeet is eerst en vooral iemand die de werkelijkheid ontsluit.

Het is het woord van God dat de profeet in staat stelt om de werkelijkheid te duiden zoals die op dat moment is en van daaruit wegen te wijzen waarlangs mensen moeten gaan of het handelen van God in de toekomst aan te kondigen. De christelijke kerk van vandaag heeft nog steeds dezelfde profetische functie. En met profetisch bedoel ik dan niet: het voorzeggen van wat komen gaat. Maar wél: in het licht van Gods woord de werkelijkheid ontsluiten en benoemen.

Punten voor bespreking:

1. 'Kerken, kom in actie', zei Leen van Dijke (voor de CU in de Tweede Kamer) op prinsjesdag. Hoe zou die 'actie' eruit kunnen zien uitgaande van Nahum en zijn profetieën?
2. 'Nahum en Jona spreken elkaar niet tegen, maar vullen elkaar aan.' Ga hier nog even op door. Gaat het om twee kanten van God, die geen verband met elkaar hebben? Heb je Nahum en Jona allebei nodig om een compleet beeld van God te krijgen?
3. 'Je doet Nahum tekort als je zijn boodschap trekt in het veld van persoonlijke wraakgevoelens.' Wanneer kun je je in je spreken als gelovige of als kerk wél verlagen tot dat niveau? Wat is het verschil met een spreken als Nahum?
4. Welke mogelijkheden zijn er vandaag de dag voor de christelijke kerk om profetisch te kunnen zijn? Waarop zou bijvoorbeeld de ontmaskering van het kwaad en het ontsluiten van de werkelijkheid zich moeten richten?

Literatuur

J. Ridderbos, *Het Godswoord der profeten*, Derde deel: *Van Nahum tot Jeremia*, Kok, Kampen 1938, p. 13-23.

H.G.L. Peels, *Wie is als Gij? 'Schaduwzijden' aan de Godsopenbaring in het Oude Testament*, Boekencentrum, Zoetermeer 1996, p. 90-92.

H.G.L. Peels, 'Voed het oud vertrouwen weder'. *De Godsopenbaring bij Nahum*, Apeldoornse Studies no. 28, Kok, Kampen 1993.

J. Westerink, *Nahum, Habakuk en Zefanja. Profeten van het oordeel van God*, Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 2000, p. 11-40.

Ds. J.M. Oldenhuis is predikant te Wetsinge-Sauwerd.